

Egyenruha, felszerelés és fegyverzet előírás az 1848/49-es Szabadságharc honvédtüzérsége hagyományőrzői számára

Jelen segédlet a Magyar Huszár és Katonai Hagyományőrző Szövetség küllemi és alaki minősítő vizsgájához készült az eredeti szabályzatok, leírások felhasználásával, és az egységesített hagyományőrző gyakorlat figyelembe vételével.

Honvédtüzérek - altisztek

Egyenruha:

1. Csákó, tábori sapka

A csákó fekete színű posztóval borított, elől 15,8 cm, hátul 16,5 cm magasságú, felső karimája 1,3 cm-el kisebb alsó nyílásánál, amely a fejméret nagyságához igazodik. Alsó peremén bőr fejszija, alul rohamszija van rögzítve. A csákó felső részén elől, a peremre rögzítve van a háromszínű nyírott gyapjúból készült csákórózsa, melynek átmérője 5,3 cm. A heraldika szabályai szerint (belülről kifelé olvasandó a kokárda) középen a piros szín, majd a fehér és kívül a zöld szín a helyes és javasolt változat, de mivel a szabadságharcban is vegyesen szerepelt (Szövetségi ajánlás: a csapaton belül egységes legyen, hosszú távon a heraldika szabály szerint szükséges egységesíteni).

A csákó homlokrészén, középen 9,2 cm hosszú pakfongból (fémötvözet: 93% ónt, 5% antimont és 2% rézet tartalmaz) készült honcímer van rögzítve, a felső peremén egy 10,5 cm magas fekete lószórforgót helyeztek el, az alsó peremén pedig pléh-lemezből készült „HONVÉDTÜZÉR” felirat található.

A csákó felső részén futottak körbe a rendfokozatokat jelző paszományok. Az őrzetű rendfokozataként fent a karima alatt 1,3 cm-re egy nemzeti háromszínű zsinór van körülvarrva. A káplár (tizedes) 2,6 cm széles piros színű gyapjú paszományt hordott, a két szélén nemzeti háromszínű csíkkal. Az őrmester piros paszománya kétszer olyan széles 5,2 cm volt, közepén és a szélein egy-egy nemzeti háromszínű csíkkal. A csákón szereplő rendfokozatokat a mellékelt ábra mutatja:

A tábori sapka búzavirágkék színű posztóból készült, a nadrág színével megegyezett, de nem merevített sapka (egyes zászlóaljknál veres és fehér színű változatok is voltak). A sapka tetején elől ólomgomb volt a nemzeti címerrel, ez alatt volt odaillesztve ólom öntvényből a honvédtüzér sapkajelvénye.

2. Atilla

A honvédtüzérek egyenruhája magyaros volt, kabátként kávébarna színű atillát hordtak, amely mellrészét a legénységnél hat, meggypiros színű, egyenes vezetésű, makkfonadékban végződő zsinórpár díszítette.

A 6 pár veres négyszög zsinórt 6 db hosszú tekert pakfong somgomb kapcsolja össze. A legfelső mellzsinór egyik oldalhossza az előírás 11,9 cm, a legalsóé 6,6 cm (Szövetségi ajánlás: a hagyományőrző gyakorlatban a tiszti 22/12 cm-t követi, javasolt az eredeti méretek betartása). A zsinórok közötti függőleges távolság 8 cm. Az atilla hossza a leeresztett kar középső ujja végéig ér és az ujján 18,5 cm hosszú vitézkötéssel végződik. Háton egy szál zsinór fedezi a varrást és szárával együtt 18,5 cm hosszú vitézkötéssel végződik. A honvédtüzérek altiszti rendfokozatát a gallérra varrt ezüstszövésű paszományok (1 db: őrzetető, 2 db: tizedes, 3 db: őrmester) száma jelezte.

3. Nadrág

A szűk magyar nadrág búzakék posztóból, veres zsinórzattal készült. A nadrág szára a lábszárhoz simul, alsó hasítékát kapcsok fogják össze. A nadrág oldalán 5 mm vastag meggypiros színű zsinór fut végig, a nadrág elején függőlegesen fentről lefelé szintén, amely a combok tengelyében 10 cm magas vitézkötést képez.

A tüzérek másik nadrágja az úgynevezett pantalló volt, mely nadrág eltakarta a bakancsot, a külső oldalán egy 2 cm-es piros csík vagy zsinór futott végig és nem simult a lábszárhoz. A színváltozat az épp rendelkezésre álló színű posztó miatt változatos volt. A szürke szín ugyanúgy előfordult, mint a búzavirágkék.

4. Bakancs

A magyar bakancs eredetileg egy kaptafára készült, fekete vagy barna színű bőrbakancs, amelybe a szűk magyar nadrágot betúrve hordták (Szövetségi ajánlás: csapaton belül egységesen azonos színben legyen és hosszú távon a bakancs színét feketére szükséges egységesíteni). A fűző egy bőrszija, amely alul rögzítve van, felül pedig visszahajtják a „kötés” alá és nem lóg ki sehol.

5. Alsóing

Egyszerű kivitelű, bő szabású, vászonból készült ruhadarab. Magas állónyaka egy gombbal záródott (Szövetségi ajánlás: a katonai rendezvényeken ne vetkőzzön neki, a pihenő, illetve az étkezés során sem, az atillát ne vegye le, még ha szabályos fehér inget is hord alatta).

6. Köpeny, kesztyű

A 7 gombos, egy soros köpeny világosszürke posztóból készül. Gallérja lehajtva, háta közepén hátránc van, a köpeny alul 18 cm magasan fel van hasítva. Ujja 12 cm hosszan visszahajtva, kezelőt alkot. Mindkét vállán 3-3 cm széles vállszalag van, ugyanilyen széles pánt fogja összederékban a köpeny hátát. A legénység télen négyujjas fehér posztó kesztyűt viselt, melynek vége szív alakban végződött, a csuklónál 3,9 cm hosszan egy hasíték volt, a kesztyű hossza 28,9 cm, szélessége 12,5 cm, béleletlen kivitelben készült (Szövetségi ajánlás: nem tartozik a kötelező felszereléshez, de hideg időben az egységesség miatt szükséges lehet a viselete).

7. Nyakravató

A nyakvédő bőrből készült, réz csattal. Erre húzták rá a finom vászonból készült elől fekete anyagot fehér szegés nélkül.

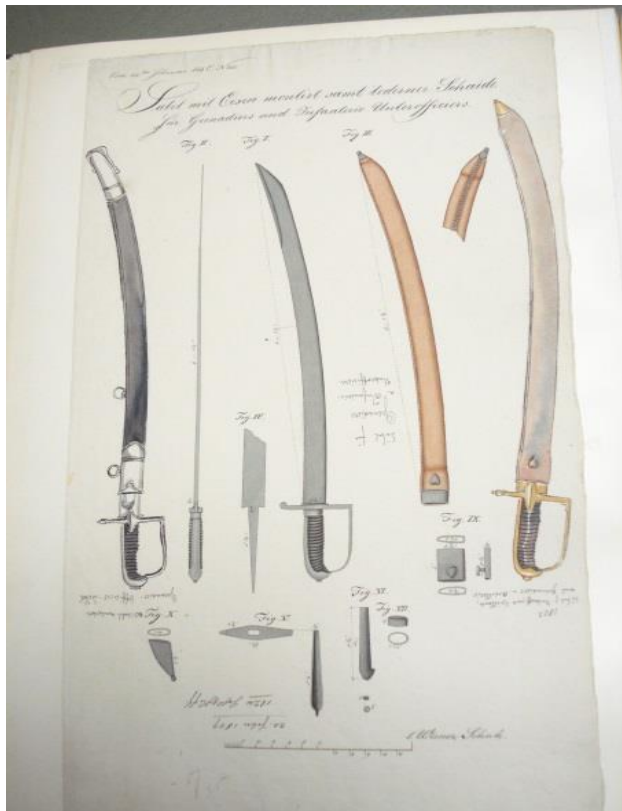
Katonánként kettő darab volt rendszeresítve, hogy mosni lehessen. Méretei: 31,56 cm vagy 35,5 cm hosszú és 5,26 vagy 6,57 cm széles. Táborban elegendő volt csak a vászonból készített nyakvédő viselése, harc helyzetben azonban a bőrből készített kivitel volt alkalmazásban (Szövetségi ajánlás: a hagyományőrző gyakorlatban nyakvédőként elfogadott a fekete színű selyemsál is).

Felszerelés, fegyverzet:

8. Szablya

1836 M gyalogsági szablya:

E fegyvert elsősorban a sorsgyalogság és a honvéd zászlóaljok altisztjei használták. Aránylag rövid, de szélesebb ívelt pengéjének hossza 650 mm, szélessége 32 mm, mindkét oldalán homorulattal van ellátva, valamint a teljes hossza 780 mm. A szablya markolatformája a tiszti szablyához hasonló kialakítású, felül előrehajló S-alakú kengyellel. Harci jelentősége nem volt már, inkább jelvényként, valamint fegyelmező eszközként volt használatban.

Fekete bőrhüvelyét sárgaréz szerelések erősítették meg. Viselői papucsban hordták a jobb vállon átvetve, a baloldalon széles fekete szíjon.

9. Pisztoly

Lőfegyverként a honvédtüzérek csak pisztolyt használtak, ez elsősorban a tisztek és az altisztek önvédelmi fegyvere volt, ezt pisztolyokban a bal vállon átvetve hordták, a jobboldalon széles fekete szíjon.

A császári-királyi hadseregben elméletileg a lövegek kezelői számára is rendszeresítettek pisztolyt, az 1824 M aknász- és tüzérpisztolyt. Ez kisebb űrméretű és rövidebb csövű fegyver volt, mint az 1798 M lovassági pisztoly, de ahhoz hasonló franciakövés elsütő-szerkezettel volt felszerelve és 15,1 mm-es űrméretű csővel.

A reguláris csapatoknál két fő típusú pisztolyt rendszeresítettek az egyik az 1798 M franciakövés rendszerű elöltöltő lovassági pisztoly, a kezdetlegesebb kovaköves gyújtással, míg a másik egészen korszerű típusnak számított az 1844 M Augustin rendszerű, elöltöltő, gyutacsos (kémiai gyújtással) lovassági pisztoly. Mindkét típus sima csövű volt, ami a 25 cm-t nem meghaladó csőhosszúsággal együtt azt eredményezte, hogy célzott lövést csak a közelharc folyamán lehetett vele leadni, az űrméretük nagyjából megegyezett, 17,6 mm körül

alakult. Az elöltöltő pisztolyok hatásos lőtávolság alig haladhatta meg az 50 métert. A honvédtüzérségnél azonban csak az első ütegek lövegkezelői kaptak ilyen fegyvereket, a később alakított ütegeknél már nem találkozni velük. Elvértve használtak a polgári lakosságtól beszedett pisztolyokat is, a tüzerisztek kedvelt fegyverei pedig az egészen kisméretű „Tercerolok” voltak, általában csappantyús szerkezettel.

10. Kenyérzsák

Ez egy színezetlen zsávolanyagból készült tarisznya, amelyben a legénység a kiosztott hideg élelmet, valamint dohányt és egyéb holmit tartott. Minden esetben viselendő volt, a tüzerék baloldalon hordták. Méretei: 35,5 cm széles, 34,2 cm mély és a fedlapja 9,75 cm. A hordszj hossza 115,6 cm.

Honvédtüzér tisztek

Egyenruha, fegyverzet és szolgálati jelvények:

1. Csákó, tábori sapka

A tisztek csákómérete megegyezett a legénységével, elöl 15,8 cm, hátul 16,5 cm magasságú, felső karimája 1,3 cm-el kisebb alsó nyílásánál, amely a fejméret nagyságához igazodik.

Elöl a peremre rögzítve van a csákórózsa, melynek átmérője 5,3 cm. A csákórózsa a tisztek esetében változatos volt: nemzetiszínű, az uralkodó „V.F.” betűjele, a trónfosztás utáni korona nélküli címeres változatok ismertek.

A tiszti csákó leálló szemernyője 4 cm szélességű, melyet 1,3 cm széles aranyhímzés, az illesztéseknél pedig aranyzsinór díszítette. A csákón hátul 9,2 cm magasságú fényes védbőr található. A csákó alsó pereméhez 2,6 cm szélességű rohamszj csatlakozott, ez fényes bőrből készül.

A tisztek csákóján a díszítések aranyfonálból készültek. A tiszti csákó homlokrészén aranypaszományból készült gombhurok nyúlt le, amely félgömb alakú gombot tartott, s ez 8 cm átmérőjű, aranypaszományból készült sugárszerű kokárda (tarajka) középpontját képezte. A kokárda 2 cm-es közép része fekete volt.

A tiszti csákó felső részén futottak körbe a rendfokozatokat jelző paszományok (hadnagy, főhadnagy és százados), melyet a mellékelt ábra mutatja:

a hadnagy és a főhadnagy hasonló 5,2 cm széles aranyszövésű gyapjú paszományt hordott, közepén egy piros csíkkal. A százados 5,2 cm széles aranyszövésű paszományáról hiányzott a középső piros csík. A törzstisztek (őrnagy, alezredes, ezredes) csákóját az 5,2 cm széles századosi aranyszövésű paszomány alatt még egy 2,6 cm-es aranyszövésű paszomány övezte.

4. Csizma

A tisztek felül ívelten kivágott magyar csizmát viseltek, melyen a galambkosár színe fekete volt (nincs a sorgyalogosi sárga színű szalag sem rajta). A sötétszürke színű pantalló alá a rövid szárú csizmát hordták hasonlóan a sorgyalogosi tisztekhez.

5. Alsóing

Egyszerű kivitelű, bő szabású, vászonból készült ruhadarab. Magas állonyaka egy gombbal záródott.

6. Nyakravaló

A nyakvédő bőrből készült, réz csattal, mint a legénységénél. Erre húzták rá a finomvászonból készült elől fekete anyagot, a tiszteknél fehér szegéssel.

7. Köpeny, kesztyű

A tisztek sötétszürke köpenyén állógallér volt. Járt hozzá az ujjak hegyéig érő legombolható körgallér is. Vállszalagok nem voltak rajta, a gombokat pedig köpenyposztó borította. Több honvédtiszt fehér színű köpenyt hordott, többnyire piros béléssel és zsinórzattal.

A tisztek 5 ujjas fehér szarvas- vagy szattyán bőrkesztyűt viseltek.

8. Tiszti szolgálati öv

Tiszti szolgálati jelvénynek övszalagot írt elő a szabályzat. Az 5,5 cm széles nemzetiszínű szalag két 24 cm hosszú szintén nemzetiszínű bojtjal volt ellátva és a derékre övezetten hordták. A bojtok egyik oldalára a magyar címer, a másikra az uralkodói névjele került. A trónfosztás utáni változatoknál már

mindkét oldalán a korona nélküli címer szerepelt.

9. Kard és kardbojt

A lőfegyvereknél jóval kisebb, de nem elhanyagolható jelentőséggel bírtak a szabalyák, kardok, melyek a tiszteknél inkább már csak rangjelző, vagy vezényleti szerepet tölthettek be, így az 1837 M gyalogostizti szablya igazi nemzeti fegyverré, a szabadságharc jelképévé vált. A szablya teljes hossza 950-1000 mm, penge hossza 820-860 mm, szélessége 26-28 mm között változik. Pengéje a szabvány szerint közepesen ívelt, de ahogy a méreteket, úgy ezt

Magyar Huszár és Katonai Hagyományőrző Szövetség

sem vették szigorúan a készítettő és használó tiszték. Az egyéni ízlés és a divat számára teljes teret engedtek ezeknél a fegyvereknél, a teljesen egyszerű pengék mellett előfordultak aranyozott, kékített pengék is, különböző maratott, vagy vésett díszítésekkel, ahol a pengét

sok esetben a szabadságharc eseményeire utaló szöveg vagy jelmondat díszíti. A markolata felül előrehajló S-alakú kengyellel ellátott, hüvelye pedig fémből készült.

A tiszték egy része a márciusi forradalom egyik jelképét, a jurátus szablyát viselte, annak ellenére, hogy az sohasem volt katonai fegyver. Méretei nagyjából megegyeznek a tiszti szablyáéval, de pengéje íveltebb és markolata egyszerű, kengyel nélküli, ún. hagymafejes markolat.

Az arany tiszti kardbojt mérete megegyezett a tábori övgombjával, a zöld, ezüst és piros zsinórokkal borított gombot kívül 5,2 cm hosszú sodrott arany rojtok fedték.

10. Csatlék

Az atillán kívül használták a 2,6 cm szélességű, vörös bagariabőr szíjat (csatlékot), amely a kard tartására szolgált. A szíjat fekvő S-alakú kígyót formázó horog fogta össze. A tiszti kard tartó skarlátpiros bőrből készült, szélein arany fonállal átvarrva, a törzstisztéké kihímezve.

11. Tiszti bőrtáska

A korabeli rajzokon sok tiszt vállán látható egy bőrtáska, amelynek hosszú szíját a bal vállra vetve hordták, ebben tartották a tiszték az irataikat, értékeiket. Ez egy 25 cm széles, 23 cm magas barna bőrtáska, belül cinóbervörös béléssel és közepén elválasztva készült, tetején kulccsal zárható pántolás és két hordkarika található, amelybe a vállszíjakat kapcsolták.

12. Kitüntetések

Az Országos Honvédelmi Bizottmány már 1848 őszén elkészítette egy magyar Katonai Érdemrend tervét, amit 1849. március 2-án alapítottak meg. A háborús körülmények miatt csak ideiglenes érdemrendeket adományoztak azzal, hogy azokat később díszesebbekre cserélik, mivel elkészítésük hosszabb időt vesz igénybe.

Az I. osztályú érdemrendet (csillagot) Görgey Artúr Budavár visszafoglalásáért és Bem József Erdély felszabadításáért kapta meg.

Ezeket a fokozatokat a képviselőház által átruházott jogkörben a Kormány, Bem, Görgey, Klapka és Perczel adományozták és készítették.

A III. osztályú érdemrend tömegkitüntetéssé vált, tábornokok és

közkatonák egyaránt büszkén viselték a vörös szalagos ezüst koszorút.

(Szövetségi ajánlás: azokon a rendezvényeken, ahol fontos a korhűség betartása, ott az iránymutatás a különböző hagyományörző kitüntetések, emlékérmek, illetve jelvények mellőzése. Kizárólag a korhű és a viselője által kiérdemelt kitüntetések viselése megengedett, azaz a szabadságharc ideiglenes katonai érdemjel II. és III. osztálya lehet csak megfelelő).

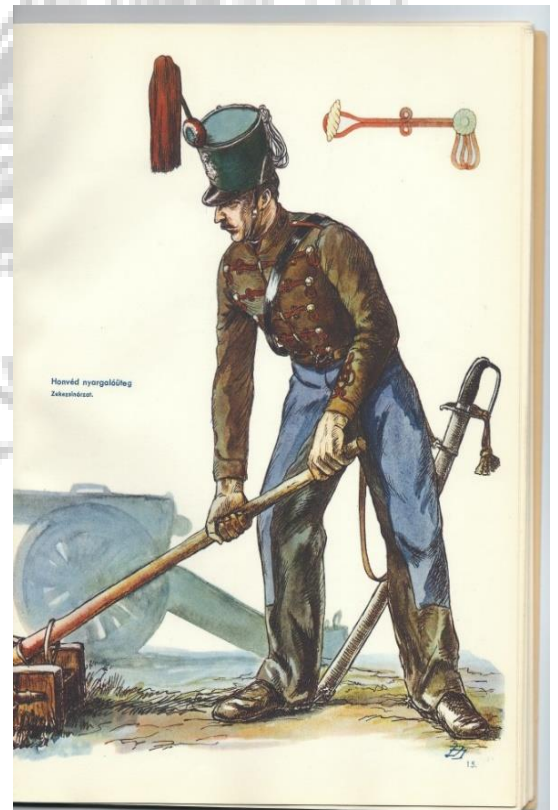

„Nyargaló tüzérek”- altisztek

A lovasütegeknél kezdetben a kezelők egymás mögött ültek az ágyú hurkaülésén, de a szabadságharcban rövid ideig létezett egy valódi „lovaglőütegg” is, amelyben a kezelők a löveg előtt háttal lovagoltak és ily módon az ágyúval akár a legerősebb vágásban, hegyen-völgyön keresztül is képesek voltak követni a többi alakulatot, nem kellett a tüzérek attól félni, hogy az eszeveszett rázkódástól leesnek esetleg az ülésről.

Ezt a „nyargaló üteg”-nek nevezett alakulatot Kossuth 1848 novemberében állította fel és tudatosan nem Cavallerie-Batterie”-nek (lovasüteg, szó szerint lovassági üteg), hanem „Berittene Batterie”-nak (lovasított, vagy lovaglőütegg) nevezte. A hadügyminisztérium két ilyen „nyargaló üteg”-et szerelt fel, de 1849 tavaszán lóhiány miatt a meglévőket is átalakították gyalogüteggé.

Ennél az alakulatnál az egyenruha is lovassági szabású volt, a honvédhuszár alakulatokhoz hasonlóan szerelték fel őket.

Egyenruha:

1. Csákó, tábori sapka:

A „nyargaló tüzérek” zöld színű posztóval borított huszárcsákót viseltek, fehér zsinórból készült vitézkötéssel. Mivel a lehulló tüzerforgójuk piros lószórból készült, a főveg szépen kiadta így a magyar trikolor színeit. A csákó 18,5 cm magas, felső átmérője 5 cm-rel nagyobb, mint az alsó, amely pedig a fejméret nagyságához igazodott. A csákó formáját keskeny és vékony falapocskákból hordószerűen összeállított váz adta, amit abroncsként körbefutó drótkarikák tettek ellenállóbbá a kardvágásokkal szemben. A vázat az „nyargaló üteg”-re jellemző zöld színű posztóból készült bevonat borította. Hátsó részén félkör alakú, felhajtott bőrellenzővel, amit eredetileg le is lehetett hajtani a tarkó védelme érdekében. A csákó alsó pereméhez rohamszíj csatlakozott. A felső peremet - attól 1,3 cm-re - közel 3,5 m hosszú fehér zsinór övezte, amit hátul egy toló gyűrű tartott össze. A fölös zsinórhossz karikába szedve a csákó jobb oldalán, a felső szegélyhez erősítve csüngött, a két végét rojtokkal ellátott lapos, kerekded fonadék (barátságos vitézkötés) díszítette.

A csákó felső részén elöl, a peremre rögzítve van a háromszínű nyírott gyapjúból készült csákórózsa, melynek átmérője 5,3 cm. A heraldika szabályai szerint (belülről kifelé olvasandó a kokárda) középen a piros szín, majd a fehér és kívül a zöld szín a helyes és javasolt változat, de mivel a szabadságharcban is vegyesen szerepelt (Szövetségi ajánlás: a csapaton belül egységes legyen, hosszútávon a heraldika szabály szerint szükséges egységesíteni).

A csákó homlokrészén, középen 9,2 cm hosszú pakfongból (fémötvözet: 93% ónt, 5% antimont és 2% rezet tartalmaz) készült honi címer van rögzítve, a felső peremén egy 10,5 cm magas vörös lószórforgót helyeztek el, az alsó peremén pedig pléh-lemezből készült „HONVÉDTÜZÉR” felirat található.

A „nyargaló üteg” csákójának felső részén futottak körbe a rendfokozatokat jelző paszományok, melyek kialakítása teljes egészében megegyezett a honvédtüzér altisztek piros színű csákópaszományával (lásd. fentebb).

A „nyargaló tüzérek” panyókás tábori sapkát hordtak, mely a nadrág színével megegyező búzavirágkék színű posztóból készült, nem merevített sapka volt, amely felső vége oldalt lazán lelógott. A hegyes, hálósipkára emlékeztető fejfedő visszacsukló hegyéről piros színű bojt csüngött le, a homlokrészét pedig meggyvörös süjtásból varrott vitézkötés díszítette.

2. Dolmány

A „nyargaló üteg” tüzérei nem a gyalogság atilláját, hanem a honvédhuszárok meggyvörös zsinóros rövid zekéjét/dolmányát kapták kávébarna posztóból. A dolmány mellrészét 5, meggyvörös színű, mindkét végén hurkolt, levarrt zsinórpár díszítette, a hurok felső hajlatát meggyvörös szövésű galambkosár fedte és pakfon somgombokat használtak. A legfelső mellzsinór egyik oldalhossza 22 cm (vállig érő zsinórzatot írt elő a szabályzat), a legalsóé 12 cm. A zsinórok közötti függőleges távolság 8 cm. A dolmány hossza a leeresztett kar középső ujjá végéig ér és az ujján 18,5 cm hosszú vitézkötéssel végződik. Hátul egy szál zsinór fedezi a varrást és szárával együtt 18,5 cm hosszú vitézkötéssel végződik. A „nyargaló tüzérek” altiszti rendfokozatát a gallérra varrt ezüstszővésű paszományok (1 db: örvezető, 2 db: tizedes, 3 db: őrmester) száma jelezte (lásd. balra a képen: tiszt dolmány).

3. Nadrág

A „nyargaló üteg” búzavirág színű posztóból készült lovaglópantallójának nemcsak az alsó részét övezte borjúbőr, hanem a nadrágszár teljes belső felületét is bőr borította, a külső oldalán egy meggyvörös zsinór futott végig és nem simult a lábszárhoz.

4. Zsinóröv

A „nyargaló tüzer” a huszárokhoz hasonlóan a dolmányhoz mindig a derekán viselte a zsinórövet („kösöntyű”). A kösöntyű 50-55 szál meggyvörös, 3 mm vastag kerek gyapjú zsinórból állt, melyek a legénységénél és az altiszteknél négy sorban, azonos szélességben voltak összekötve. Elöl három helyen 5,26 cm hosszú 6 fekete fonadékkal (gombok) volt összefogva. Ezt az övet a mindkét végén kialakított 0,43 cm vastag kettős zsinórral a dolmány felett a derék köré erősítették. A kettőshurkok közül az egyik 5,26 cm-re elállt az öv végétől és volt rajta egy pecek, a másik 93,24 cm hosszú, fekete gombokkal hurkokra volt osztva. Az öv hátrészéről a jobb oldalon ívben lelógó 2 db zsinórt két fekete gomb közé fonták be. A zsinórvégek az övközepébe befont barátságos fekete rojtokban (ostor) végződtek (a kép csak illusztráció).

5. Bakancs, csizma

Megegyezik a honvédtüzérségnél rendszeresített változattal (lásd. fentebb).

6. Alsóing

Megegyezik a honvédtüzérségnél rendszeresített változattal (lásd. fentebb).

7. Mente

A „nyargaló tüzerék” mentéje 4 cm-rel hosszabb a dolmánynál, fekete báránnyal bélelt és fekete prémmel szegélyezett, valamint a zekével megegyező kávébarna posztóból készült. A mente meggyvörös zsinórozása és gombozása a dolmányéhoz hasonlóan készült. Panyókára vetve a 40 cm hosszú meggyvörös mentekötő zsinór tartotta, minthogy dísz- és menetöltözetben - lovon - nyáron is viselték.

8. Köpeny, kesztyű

A „nyargaló üteg” tüzei ujj nélkül szabott, fehér színű bő lovassági köpenyt viseltek, amelyen egy 10,5 cm magas álló- és egy 16 cm-es vállra boruló körgallér volt. A köpeny hossza 130 cm volt és a földre terítve teljes kört alkotott. Anyaga köpenyszövet volt, amelyet belül vászonnal béleltek, illetve középen hat nagy gombbal volt gombolható. Használaton kívüli elhelyezése - összehajtogatva - a nyereg előtt, a málhatáskák fölé történt, s mindezt elfedte a nyeregbunda.

A „nyargaló tüzerék” 5 ujjas lovassági kesztyűt viseltek szarvasbőrből, fehér színben (Szövetségi ajánlás: nem tartozik a kötelező felszereléshez, de hideg időben az egészségesség miatt szükséges lehet a viselete).

9. Nyakravaló

A „nyargaló üteg” tüzérei a huszárokhoz hasonlóan fekete nyakkendőket viseltek, amelyet többszörösen a nyak köré tekertek. Ez egy 9 cm széles, fekete gyapjúsál volt, a végein rojtokkal, ebből a felszereléshez 7 db tartozott.

Felszerelés, fegyverzet:

10. Szablya

A „nyargaló tüzérek” jellegzetes fegyverzete a lovassághoz hasonlóan a huszárszablya volt, melyek inkább már csak rangjelző, vagy vezényleti szerepet tölthettek be:

1824 M lovassági legénységi szablya:

Szabványos, kissé régies formájú markolat jellemzi („Fringia” jellegű kialakítás, az újabb változata kissé S-alakú markolatkengyeles), pengéje közepesen ívelt egyélű vércsatornával ellátott (a „vércsatorna” nem a vér elvezetését, hanem a penge rugalmasságát és könnyítését szolgálta), a szablya teljes hossza 1020 mm, penge hossza 858 mm, szélessége 35 mm.

11. Csatlék

Megegyezik a honvédtüzérségnél rendszeresített változattal (lásd. fentebb).

12. Pisztoly

A pisztolyokat a nyereg két oldalára szíjazott bőrtokokban tartották, amit alul sárgaréz gyűrű erősített, a száját pedig a nyeregbunda takarta.

Megegyezik a honvédtüzérségnél rendszeresített változattal (lásd. fentebb).

13. Karabély

A legfontosabb lovassági tűzfegyver a karabély volt, melyet a „nyargaló tüzérek” főleg a lövegek és saját maguk védelmére használtak. A puskához hasonló felépítésű, de rövid csövű fegyverek döntő részét két típus jellemezte elsütő-szerkezetük szerint a szabadságharc folyamán:

Egészen korszerű típusnak számított az

1844 M Augustin-rendszerű, elöltöltő, gyutacsos lovassági karabély. Kémiai gyújtása sokkal biztosabb működést tett lehetővé, mint a korábbi löfegyvereknél tapasztalhatók. Megtöltése ugyanúgy történt, mint a puskánál, és hasonlóan papírtöltést alkalmaztak. A kémiai gyújtású fegyverek sokkal ritkábban mondtak csütörtököt, 100 lövés kísérletből 92-98 sikeres volt.

A másik típus az 1798 M franciakovás huszárkarabély volt. Ez szintén elöltöltő löfegyver volt, némileg már akkor is elavult volt, elsősorban a kovás gyújtószerkezete miatt, mivel 100 lövés kísérletből 75-80 volt sikeres, ami azt jelenti, hogy nagy átlagban minden negyedik-ötödik alkalommal csütörtököt mondott a kovás fegyver.

A karabélyt a bal vállon átvetett széles vállszíjon hordták a lovasított tüérek, a jobb oldalukon hátukra igazítva. A szíj egy kampóval volt ellátva, ami a karabély bal oldalán lévő vastag fém pálcához volt csatolható, ez rögzítette a fegyvert a vállszíjhoz. Mindkét típusú fegyver érdekessége, hogy a töltővessző már nincs a karabély ágyzatához rögzítve.

A karabélyok lőtávolsága - rövidebb csövük miatt - kisebb volt, mint a puskáké, a hatásos lőtávolság alig haladhatta meg az 50 métert. Általában csak az ellenséges arc vonal előtt 60-80 lépésre sütötték el a karabélyokat, s a roham további részében már nem is használhatták a töltés körülményessége miatt, ami lovon ülve még nehezebb volt, mint a gyalogosok esetében.

14. Tölténytáska (töltér)

A lovasított tüérek a huszárokhoz hasonlóan fekete vállszijas tölténytáskát hordtak. A karabély töltővesszőjének a tölténytáska vállszíján képeztek ki egy bőrtokot. A tölténytáskát úgy kellett igazítani, hogy a töltővesszőt befogadó része a mell közepére essen. Maga a tölténytáska a „nyargaló tüér” hátának jobb oldalára feküdt.

Az 1840 M típusú tölténytáskát (tokmány, töltér) a bal vállra vetve 6,6 cm széles fekete szíjon hordták. A töltér 36,8 cm hosszú, 10,5 cm széles 13,2 cm magas, fedele fekete bőrből készült és 2,5 cm-el kijebb nyúlik a lánál. Ebben a kiképzésnél 20, harchelyzetben 60 töltést hordtak.

15. Tüér szertok (ágyúszeres tok)

Az ágyúszeres tok tartalmazta a tüérség alapvető irányzóeszközeit (körző, vonalzó, emelék) és a lövegek elsütéséhez feltétlenül szükséges szerszámokat (felszúrótű, tartalék gyutacs, gyúszál), illetve négy töltés befogadására is alkalmas volt. A főtüérek szolgálati megkülönböztető jelként hordták. Maga a tokmány fekete bőrből készült, felhajtható fedéllel, amely makkgombbal záródott. Magassága 30 cm, szélessége 7,2 cm és a tokfedél magassága pedig 5,6 cm volt. A tüér szertokot jobb vállon átvetve egy 4 cm széles fekete keresztzíjon viselték úgy, mint a pisztolyt.

16. Kenyérzsák

Megegyezik a honvédtüérségnél rendszeresített változattal (lásd. fentebb).

„Nyargaló tüér” tisztek

Egyenruha, fegyverzet és szolgálati jelvények:

1. Csákó, tábori sapka

A „nyargaló üteg” tüér tiszti csákója megegyezik a „nyargaló tüér” legénységénél- és az altiszteknél rendszeresített változattal (lásd. fentebb), csak ennél a díszítések aranszövésű paszományból készültek rajta. A tiszti csákó leálló szemernyője 4 cm szélességű, melyet 1,3 cm széles aranyhímzés, az illesztéseknél pedig aranyzsinór díszítette. A fehér zsinóros - vitézkötésen túl arany

Magyar Huszár és Katonai Hagyományőrző Szövetség

láncocskák is ékesítették, amelyek végeit aranyozott oroszlánfejek tartották a csákó oldalain körben. A csákó homlokrészén a honi címer és az alsó peremén lévő „HONVÉDTÜZÉR” felirat is sárgarézből készültek. A „nyargaló tüzér” tiszti csákó felső részén futottak körbe a rendfokozatokat jelző paszományok, melyek kialakítása teljes egészében megegyezett a honvédtüzér tisztek aranyszövésű csákó paszományával (lásd. fentebb).

Megegyezik a „nyargaló tüzér” legénységnél- és az altiszteknél rendszeresített változattal (lásd. fentebb), csak ennél aranyszövésű sűjtás zsinórt és bojtot használtak.

2. Dolmány

Megegyezik a „nyargaló tüzér” legénységnél- és az altiszteknél rendszeresített változattal (lásd. fentebb), csak ennél a mellrészen a meggyvörös zsinóratból készített hurok felső hajlatát meggyvörös aranyszövésű galambkosár fedte. A tiszti dolmánynál a pakfon somgombok helyett arany és meggyvörös fonalú szőtt 4 cm hosszú gombokat használtak (lásd. balra a képen: törzstiszti dolmány).

3. Nadrág

Megegyezik a honvédtüzér tiszteknél rendszeresített egyszerű csizmanadrág lovasított változatával. A lovas szabású búzavirág színű posztó nadrág meggyvörös zsinóratú, szára a lábszárhoz simul, alsó hasítékát kapcsok fogják össze. A nadrág oldalán 5 mm vastag meggyvörös

színű zsinór fut végig, a nadrág elején függőlegesen fentről lefelé szintén, amely a combok tengelyében 10 cm magas vitézkötést képez. Az üleprészét borjúbőr borította és a nadrágszár teljes belső felületét is.

4. Zsinóröv

Kialakítása megegyezik a legénységnél- és az altiszteknél rendszeresített változattal (lásd. fentebb), csak ennél selyemzsinórból készült a tiszti zsinóröv meggyvörös színben, melyek a tiszteknél öt sorban (törzstiszteknél hat sorban), azonos szélességben voltak összekötve. A gombjai meggyvörössel átszött arany fonatokból álltak és ugyancsak aranyzsinóros volt az öv középe befont ostor is (a kép csak illusztráció).

5. Bakancs, csizma

Megegyezik a honvédtüzérségnél rendszeresített változattal (lásd. fentebb).

6. Alsóing

Megegyezik a honvédtüzérségnél rendszeresített változattal (lásd. fentebb).

7. Menté

Megegyezik a „nyargaló tüzér” legénységnél- és az altiszteknél rendszeresített változattal (lásd. fentebb), csak ennél a mellrészen a meggyvörös zsinóratból készített hurok felső hajlatát meggyvörös

Magyar Huszár és Katonai Hagyományőrző Szövetség

aranszövésű galambkosár fedte. A tiszti menténél a pakfon somgombok helyett arany és meggyvörös fonalú szőtt 4 cm hosszú gombokat használtak.

8. Köpeny, kesztyű

Megegyezik a „nyargaló tüzér” legénységénél- és az altiszteknél rendszeresített lovassági köpennyel (lásd. fentebb).

A tisztek 5 ujjas fehér lovassági kesztyűt viseltek szarvasbőrből.

9. Bekecs

A bekecs viselése is általános volt, hiszen decemberben a hadvezetőség előírta, hogy a tüzértisztek a gyalogostisztek bekecsét csakis fekete szőrmével prémezetten hordhatják. A tiszti bekecs kialakítása megegyezik a „nyargaló tüzér” tiszti mente kialakításával (lásd. fentebb), csak hosszban térnek el egymástól.

10. Nyakravató

Megegyezik a „nyargaló tüzér” legénységénél- és az altiszteknél rendszeresített változattal (lásd. fentebb).

11. Szablya

1827 M lovastizti szablya huszár- és ulánustisztek számára:

A korára jellemző szabványos forma, pengéje közepesen ívelt, jellegzetessége az oldalra kihajtható mellékkengyel. Funkciója a kézfej fokozottabb védelme. A kengyel működtetésére

kétfajta rugórendszert fejlesztettek ki: villarugó (korábbi), nyomógomb alakú rugó (későbbi), a szablya teljes hossza 1010 mm, penge hossza 850 mm, szélessége 33 mm.

12. Csatlék

Megegyezik a honvédtüzérségnél rendszeresített változattal (lásd. fentebb).

13. Pisztoly

Megegyezik a „nyargaló tüzér” legénységénél- és az altiszteknél rendszeresített változattal (lásd. fentebb).

14. Tiszti tölténytáska

A vállszijas kartus (tölténytáska) egy kis faládika volt, amit fekete bőrral vontak be és sárgaréz honi címer díszített. A „nyargaló tüzér” tiszti dolmánya feletti mellrészén a fekete vállszijon oroszlánfegy tartotta a három sor láncocskát, amelyek egy az uralkodói névjellel ékesített pajzshoz csatlakoztak. Ezt a tiszti

szolgálati jelvényt mindenféle ténykedés alkalmával viselni kellett, a dolmány fölött csakúgy, mint a felöltött mentén. Maga a kartust a bal vállon átvetve hordták, mely a „nyargaló tüzér” hátának jobb oldalára feküdt.

Küllemi bírálati szempontok:

- **Korhűség:** A korabeli szabályzatok, leírások előírásaihoz és fennmaradt eredeti egyenruhák, felszerelésekhez való hasonlóságot kell pontozni.
- **Egységesség:** Figyelembe véve a rendfokozattal bíró személyekre és a legénységre vonatkozó előírásokat, a vizsgált csapat egységes megjelenését kell pontozni, küllemi elemenként (pl. a nem teljesen korhű csákók vagy felszerelések is lehetnek egységesek, ellenben a korhű, de különböző színárnyalatú ruhadarabok rontják az egységet).
- **Állapot:** Az elhasználódás mértéke (pl. ruházat fakultsága, rozsdagödrös sarkantyú vagy kardhüvely, elhasználódott kardbojt, töredezett bőralkatrészek, stb.) vizsgálandó.
- **Tisztaság, ápoltság, karbantartottság:** A kifakult ruházat is lehet tiszta és gyűrődésmentes, a nem teljesen korhű csizma is ragyoghat vagy a rozsdagödrös kard sem feltétlenül rozsdás. Ellenben az egységes, korhű és jó állapotú felszerelés is lehet elhanyagolt, ápolatlan.

Összeállította: Farkas Tibor hő. tüzér százados

Felhasznált irodalom:

Berczy Zoltán - Somogyi Győző: A szabadságharc hadserege (Corvina, 1986)

Somogyi Győző: A szabadságharc katonái 1848-1849 - Tüzérség

Udovecz György: A magyar katona - Öltözködési, felszerelési és fegyverzeti segédlet az 1848/49-es hagyományőrök számára

Berlinger Gábor: 1848-49-es honvéd gyalogság küllemi minősítő - Öltözeti és felszerelési segédlet

Kedves Gyula: A szabadságharc fegyverei

Tóth - Triznya: A lovasság fegyverzete

Farkas Tibor: Gyalogsági és tüzérségi kardok a XVIII-XIX. században - segédlet

Farkas Tibor: Lovassági szabályák a XVIII-XIX. században - segédlet